

KEMAHLI İBRÂHİM HAKKI

Tuhfetü'r-Reşâd fi fezâil-i-cihâd. Kanal seferi sırasındaki yolculuğunu anlattığı on bir sayfalık bir risâledir. "Cennetü'l-mü-câhidîn" adlı Arapça ve Türkçe iki kısımdan ibaret risâlenin üzerinde basım tarihi ve yeri bulunmamakta, hurufat şekline Şam veya Halep'te basılmış olabileceği tahmin edilmektedir (Birinci, sy. 110 [1996], s. 7). 5. *Pend-i Pesendide der Fezâ'il-i Rûze* (İstanbul 1326). Farsça manzum bir risâledir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kemahlı İbrâhim Hakkı, *Divan*, İstanbul 1324, s. 82-84; a.mlf., *Şemsü'l-irşâd li-Sultan Reşâd*, İstanbul 1329; a.mlf., "Rûhu'l-İslâm", *SM*, V/126 (1326), s. 366; Vehbi Cem Aşkın, *Terzi Baba ve Erzincan Şairleri*, Balıkesir 1956, s. 53-54; Tahir Erdoğan Şahin, *Erzincan Tarihi*, Erzincan 1987, II, 274-276; Hasan Hüseyin Ceylan, *Cumhuriyet Dönemi Din ve Devlet İlişkileri*, Ankara 1991, s. 31-34; Ömer Menekşe, *Kemahlı Âlimleri*, İstanbul 1996, s. 55-56; Faruk Tuncer, *Kemahlı İbrahim Hakkı Efendi*, İstanbul 1999; Ali Birinci, "Kemahlı Şeyh İbrahim Hakkı'nın Serencâmı", *TY*, sy. 110 (1996), s. 4-7.

NİHAZ AZAMAT

KEMÂL
(الكمال)

Zât, vücud ve sıfat bakımından yetkin olma halini ifade eden bir tasavvuf terimi.

Sözlükte kemâl "bir şeyin bütün parçalarının tam, yeterli ve yerli yerinde olması" anlamına gelir (*Kâmus tercümesi*, IV, 75). Kur'an'da kemâl kelimesinin türevleri (el-Bakara 2/185, 196, 233; el-Mâide 5/3) Allah'a ve insana izâfe edilmemiştir. Hadislerde ise kâmil ve daha kâmil iman sahibi müslümanlardan bahsedilmiş (Buhârî, "İmân", 1; Ebû Dâvûd, "Sünnet", 14-15, "Cihâd", 5; Tirmizî, "İmân", 6, "Kıyâmet", 60) ve pek çok erkeğin kemâle erdiği halde kadınlardan ancak Meryem ile Âsiye'nin kemâle erdiği belirtilmiştir (Buhârî, "Enbiyâ", 32, 46; Müslim, "Fezâ'ilü's-şâhâbe", 79; İbn Mâce, "Et'ime", 14; Tirmizî, "Et'ime", 31). Hadislerde kemâl daha çok "bir sürenin, sayılabilir ve ölçülebilir bir şeyin tam olması" mânâsında geçmektedir (Wesinck, *el-Mu'cem*, "kml" md.).

Zâhidler ve ilk sûfiler kemâl ve kâmil kelimelerini "tam ve eksiksiz olma" anlamında kullanmakla birlikte bunlara tasavvufi ve ahlâkî erdem anlamı yüklemişlerdir. Kemâl ve kâmil, özellikle Gazzâlî'den sonra önemli kavramları ifade eden tasavvuf terimleri haline gelmiştir. Gazzâlî'ye göre "kusursuz ve noksansız ol-

mak" mânâsındaki hakiki ve mutlak kemâl Allah'a hastır. Kemâl ilâhî bir sıfattır; adalet ve ilim sıfatları gibi kemâl sıfatına da sahip olunması arzu edilir. Diğer insanlardan daha olgun ve yetkin bir durumda olmayı her insan ister. Allah zât ve varlık olarak mutlak kemâl sahibidir; ilim ve kudret sıfatları itibarıyla de kâmidir. Hakiki kemâl O'na hastır. İnsan için gerçek kemâl Allah'ın zâtı, sıfatları ve fiilleri hakkındaki mârifet sahibi olmaktır. Fâili ve yaratıcıyı bilen O'nun fiillerini ve yaratıklarını da bileceğinden mârifet Allah hakkındaki bilgileri de içerir. Ancak Allah'ın bildikleri sonsuz olduğundan ne kadar çok şey bilirse bilsin insanın bu konudaki ilmi sınırlıdır. Bundan dolayı insan bilgi açısından izâfî bir kemâle mâliktir. Fakat tabiatındaki kemâl özlemi ve aşkı onu durmadan bu yolda ilerlemeye sevkeder. İnsan "hür olma" anlamında bir kemâl elde etme imkânına da sahiptir. Bu da nefesine ve onun arzularına hâkim olmasından ibarettir. İnsan nefsinin etkisinden kurtulduğu anda hürriyetine kavuşur. Kudret alanında insan için herhangi bir kemâl söz konusu değildir. Mala ve mevkiye güvenen insanın kendisinde bir kemâlin bulunduğunu zannetmesi bir kurtulmadan ibarettir. Kalıcı ve sürekli olan bilgi ve hürriyetle ilgili kemâldir. "Kalıcı güzel işler" (el-Kehf 18/46; Meryem 19/76) ifadesiyle buna işaret edilmiştir (Gazzâlî, III, 274-279).

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye göre de mutlak kemâl Hak Teâlâ'ya mahsustur. O hem zât hem de sıfat ve fiilleri itibarıyla kâmidir. Ancak İbnü'l-Arabî bu iki kemâlî birbirinden ayırarak ilkinde zâtî kemâl, ikincisine esmâî kemâl adını verir. Zâtî kemâl Allah'ın zâtında zâtî ile ve zâtî için tecelli ve zuhur etmesidir. Mutlak anlamda ganî oluşunun gereği budur. Esmâî kemâl ise Hakk'ın kendisine tecelli edip zâtını dış âlemde temaşa etmesidir. Bu da çoğu birde görmek gibidir.

İbnü'l-Arabî, dinî ve ahlâkî anlamdaki kemâlden çok varlık ve bilgiyle ilgili kemâl üzerinde durur. Hak Teâlâ tam ve kâmil bir varlıktır. Bunda bir fazlalık ve noksanlık söz konusu olmaz. Allah'ın sıfat ve isimleri de kâmil olmakla beraber bu bakımdan zât gibi değildir. Kâinat Allah'ın sıfat ve isimlerinin tecellisi olduğundan bir bütün olarak güzel ve kâmidir. Ancak kâinat ve insandaki kemâl eksik bir kemâldir. Bu eksiklik onun kâmil olmasına engel değildir, hatta kâmil olmasının bir gereğidir. Âlemdaki kemâl fazlalığı ve noksanlığı kabul ettiğinden mutlak değil

nisbî ve izâfî bir kemâldir. Allah, peygamberlerden daha çok ilim sahibi olmaları için dua etmelerini istediğinden (Tâhâ 20/114) onların kemâlî de ziyadeyi kabule açık izâfî bir kemâldir. Zâtî kemâl Hakk'a mahsustur, fakat esmâî kemâlden insanlar da kabiliyetleri nisbetinde nasip alırlar (*el-Fütûhât*, I, 854; II, 715; *Fuşûş*, I, 79).

Bir şey zât itibarıyla tam ve eksiksiz ise buna ilk kemâl, sıfatları itibarıyla tam ise buna da ikinci kemâl denir. İlkinde zât kemâle, ikincisinde kemâl zâta bağlıdır. İbnü'l-Arabî'ye göre tecelli insanla kemâle ermiş, insanın kemâlî de Allah'ın halifesi olmasıyla noktalanmıştır.

İbnü'l-Arabî'den sonraki dönemde yetişen sûfiler, kemâlin metafizik boyutunu daima göz önünde bulundurmakla beraber ahlâkî yönü üzerinde de durmuşlardır. Onlara göre insanın Allah'ın halifesi olması demek onun ahlâkıyla ahlâklanması ve sıfatlarıyla muttasıf olması demektir. Bu hususu gerçekleştiren insân-ı kâmidir. Kâmil insanın en güzel örneği ise Hz. Muhammed'dir. Vefiler de Kur'an ahlâkını ve insanî faziletleri gerçekleştirdikleri, Hz. Peygamber'in üstün niteliklerine vâris oldukları nisbette kâmil insan olurlar (Abdülkerim el-Cîlî, II, 59).

BİBLİYOGRAFYA :

Ragıb el-İsfehânî, *el-Müfredât*, "Kemâl" md.; *et-Ta'rifât*, "Kemâl" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, II, 1265; *Kâmus Tercümesi*, IV, 75; Wesinck, *el-Mu'cem*, "kml" md.; Buhârî, "İmân", 1, "Enbiyâ", 32, 46; Müslim, "Fezâ'ilü's-şâhâbe", 79; İbn Mâce, "Et'ime", 14; Ebû Dâvûd, "Sünnet", 14-15, "Cihâd", 5; Tirmizî, "İmân", 6, "Et'ime", 31, "Kıyâmet", 60; Hücvirî, *Keşfü'l-mahcûb*, s. 370; Gazzâlî, *İhyâ'*, III, 274-279; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, I, 854; II, 715; a.mlf., *Fuşûş*, I, 79; İbnü'l-Hatib, *Ravzatü't-târif* (nşr. Abdülkadir Ahmed Atâ), Kahire 1968, s. 583; İbn Haldûn, *Şifâ'ü's-sâ'il*, s. 60; Abdülkerim el-Cîlî, *el-İnsânü'l-kâmil*, İstanbul 1300, I, 80; II, 59; Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, Bulak 1253, s. 308; Abdurrahman Bedevî, *el-İnsânü'l-kâmil fi'l-İslâm*, Kahire 1950; *el-Mu'cemü's-şüfî*, s. 981.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

el-KEMÂL
(الكمال)

Cemmâilî'nin
(ö. 600/1203)

Kütüb-i Sitte râvilerine dair eseri.

Tam adı *el-Kemâl fi esmâ'i (ma'rife-ti)'r-ricâl* olup *Kütüb-i Sitte*'de adı geçen râvilerin hemen hepsini ihtiva eden ilk çalışmadır. Cemmâilî, önce Resûl-i Ekrem'in hayatını İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'sin-

den özetleyerek vermiş, ardından tanıtmış hadis âlimlerinin râviler hakkındaki görüşlerini senedleriyle birlikte zikretmiştir. Sahâbî olan râvileri diğerlerinden önce ve bir arada zikreden müellif eserine aşere-i mübeşşere ile başlamış, ardından adı Muhammed olanları, devamında alfabetik olarak diğer râvileri, en sonra da hanım râvileri tanıtmıştır. Mukaddimede müellifin belirttiğine göre râviler hakkında yeterli bilgi verilmekle beraber kitabın hacmini büyütmek için bazı senedler ve bilgiler muhtasar olarak kaydedilmiştir. Bir râvinin *Kütüb-i Sitte*'nin her birinde rivayetleri bulunduğunu göstermek için "روى له الجماعة", sadece *Şahîh-i Buhârî* ve *Şahîh-i Müslim*'de rivayetleri yer alanları belirtmek için de "إتفقا عليه", veya "متفق عليه" ifadeleri kullanılmıştır. *el-Kemâl*'in Millet Kütüphanesi ile (Fezullah Efendi, nr. 1506-1508) diğer kütüphanelerde çeşitli nüshaları bulunmaktadır (Brockelmann, I, 606).

Eser üzerinde zeyil ve ikmal mahiyetinde çalışmalar yapılmıştır. Yûsuf b. Abdurrahman el-Mizzî, İbn Ebû Hâtim'in *el-Cerh ve't-ta'dîl*'inden de faydalanarak sekiz yıl süren bir çalışma sonunda *el-Kemâl*'i tashih ve ihtisar etmek, mevcut biyografilere yeni bilgiler eklemek, sahâbî biyografilerini alfabetik yerlerine serpiştirmek ve biyografisini verdiği her şahsın

hoca ve talebelerini de alfabetik biçimde sıralamak suretiyle eserini 712'de (1312) tamamlamıştır. Bu arada *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin diğer eserlerinin bir kısmında (meselâ Buhârî'nin *eş-Şahîh* dışındaki beş, Ebû Dâvûd'un *es-Sünen* dışındaki yedi, Nesâî'nin *es-Sünen* dışındaki dört kitabında) geçen 1700'den fazla râvinin biyografisini kırmızı mürekkeple eklemiş, biyografilerini hangi kitaplarda geçtiğini rumuzlarla belirtmiş, böylece *el-Kemâl*'i üç misli genişletip 8045 râvinin biyografisine yer vererek meydana getirdiği çalışmasına *Tehzîbü'l-Kemâl fi esmâ'i'r-ricâl* adını vermiştir. Müellif hattıyla bir nüshası diğer yazmalarıyla birlikte Millet Kütüphanesi'nde bulunan eserin (Fezullah Efendi, nr. 1426, 1427 [müellif hattı nüsha], 1429) Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye'de mevcut nüshasının Abdülazîz Rebâh ve Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk'ın takdimleriyle tıpkıbasımı yapılmış (I-III, Dimaşk 1402), Beşşâr Avvâd Ma'rûf da kitabın tamamını yayımlamıştır (I-XXXV, Beyrut 1402-1413/1982-1992).

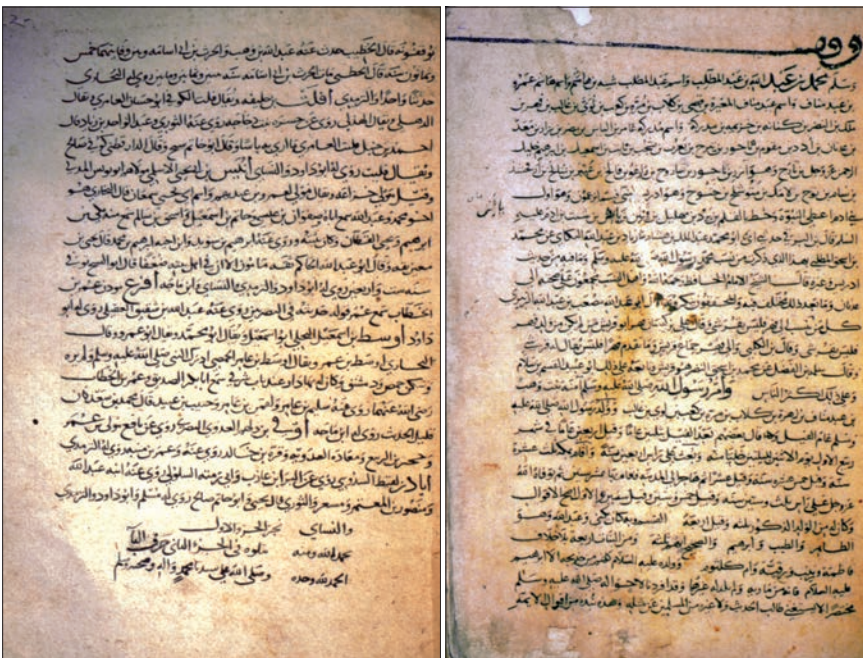
Tehzîbü'l-Kemâl üzerinde hemen hepsi Mizzî'nin talebesi olan muhaddisler ihtisar ve tehzip çalışmaları yapmışlardır. Bunların başında eser hakkındaki dört çalışmasıyla Zehebî gelmektedir. Zehebî'nin çalışmalarının ilki ve en hacimli, bazı isimlerle ölüm tarihlerini tashih edip

yeni bilgiler ve biyografiler eklemek suretiyle ikmal ve ihtisar ettiği *Tezhîbü't-Tehzîb*'dir. Eserin, Zehebî hayatta iken yazılan ve üzerinde onun yazısıyla tashihler ihtiva eden bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (III. Ahmed, nr. 6314-6316; diğer nüshaları için bk. Brockelmann, I, 606). *Tezhîbü't-Tehzîb*'i, Safiyyüddin Ahmed b. Abdullah el-Hazrecî *Hulûşatü Tehzîbi Tehzîbi'l-Kemâl* adıyla ihtisar etmiştir (Bulak 1301; Kahire 1323; nşr. Abdülfettah Ebû Gudde, Halep 1391, 1399; nşr. Mahmûd Abdülvehhâb Fâyed, I-III, Kahire 1392). Zehebî, daha sonra *Tehzîbü'l-Kemâl*'i sadece *Kütüb-i Sitte* râvilerini derleyerek *el-Kâşif fi ma'rifeti men lehû rivâye fi'l-Kütübi's-Sitte* adıyla yaklaşık onda bir hacminde kısaltmış (I-III, Beyrut 1403/1983; I-II, Cidde 1992), büyük ilgi gören *el-Kâşif* üzerinde İbnü'l-İrâki bir zeyil, Sibt İbnü'l-Acemî bir hâşiyeye kaleme almıştır. Zehebî, üçüncü çalışması olan *el-Mücerred min Tehzîbi'l-Kemâl (fi esmâ'i' ricâl'l-Kütübi's-Sitte)* adlı eserini her biri kendi içinde alfabetik on tabaka halinde düzenlemiş (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 523), dördüncü çalışmasına da *el-Muktedâb min Tehzîbi'l-Kemâl* adını vermiştir.

Mizzî'nin bir diğer talebesi Ebû'l-Mehâsin el-Hüseynî, *Tehzîbü'l-Kemâl*'deki biyografilerden *Kütüb-i Sitte* râvisi olmayanları çıkarmak suretiyle eseri ihtisar etmiş, daha sonra buna İmam Mâlik'in *el-Muva'tta*'ı, Ahmed b. Hanbel'in ve Şâfiî'nin *el-Müsned*'leri ile Ebû Abdullah Hüseyin b. Muhammed b. Hüsrev el-Belhî'nin *Müsnedü Ebî Hanîfe*'sindeki ricâli ilâve ederek *et-Tezkire bi-ma'rifeti ricâl'l-kütübi'l-âşere (et-Tezkire fi ricâl'l-âşere)* adlı eserini meydana getirmiştir (Köprülü Ktp., nr. 263 [müellif hattıyla]; ayrıca bk. a.g.e., I, 606; II, 69).

Moğultay b. Kılıç, Mizzî'nin eserini tamamlamak amacıyla hemen her biyografiye müdahale ederek on dört cilt hacmindeki *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*'i kaleme almıştır. Müellif hattıyla olan nüshası Millet Kütüphanesi'nde bulunan (Fezullah Efendi, nr. 1478-1479; ayrıca bk. a.g.e., I, 606) eser üzerinde el-Câmiatü'l-İslâmiyye'de (Medine, Külliyyetü'l-hadis) yüksek lisans çalışmaları yapılmış (1414/1993, Bedr b. Muhammed b. Muhsin el-Ammâs; 1416/1995, Avvâd b. Humeyd b. Muhammed er-Ruveysî), Muhammed Ali Kâsim Ahmed el-Ömerî de aynı yerde *el-Hâfîz Moğultay ve Kitâbü İkmâli Tehzîbi'l-Kemâl* adıyla bir doktora tezi hazırlamıştır

Cemmâli'nin *el-Kemâl* adlı eserinin I. cildinden iki sayfa (Millet Ktp., Fezullah Efendi, nr. 1506, vr. 2*, 230*)

el-KEMÂL

(1403). Moğultay b. Kılıç, Mizzi'ye olan itirazlarını ayrıca iki cilt halinde özetlemiştir. Mizzi'nin talebelerinden İbn Berdîs'in de bu kitabı *Buğyetü'l-erib* adıyla ihtisar ettiği kaydedilmektedir. Bir diğer talebesi İbnü'l-Mülakkın esere Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i, İbn Huzeyme ve İbn Hibbân'ın *eş-Şahîh*'leri, Dârekutnî ve Beyhakî'nin *es-Sünen*'leriyle Hâkim'in *el-Müstedrek*'indeki râvileri ekleyerek onu ikmal etmeye çalışmıştır (*DİA*, XXI, 152).

Tehzîbü'l-Kemâl üzerinde en geniş çalışmayı 808'de (1405) tamamladığı *Tehzîbü't-Tehzîb*'i ile İbn Hacer el-Askalânî yapmış, râvilerin cerh ve ta'diline yarayacak bilgilerle yetinerek eseri üçte bir hacminde kısaltmış, bunun yanında *el-Kemâl*'de yer alıp Mizzi'nin çıkardığı biyografileri yeniden alarak hacminin üçte biri nisbetinde ilâvede bulunmuştur. İbn Hacer'in eklediği biyografiler yayım sırasında "temyiz" kelimesiyle belirtilmiş, onun diğer ilâveleri ise "kültü" ibaresiyle gösterilmiştir. Mükerrerleriyle birlikte 12.415 (12.191, 12.282) râviyi ihtiva eden *Tehzîbü't-Tehzîb*'i önemli kılan husus, bir râvinin cerh ve ta'dili için gerekli olan bilgileri derli toplu şekilde vermesi, hayatını yazdığı kişinin hoca ve talebelerinin en meşhurlarını zikredip onlar hakkında önemli bilgileri kaydetmekle yetinmesidir (I-XII, Haydarâbâd 1325-1327; Beyrut 1388/1968; I-VI, Beyrut 1412/1991). Selmân Muhammed en-Nedvî, *Mecma'u elfâzi'l-cerh ve't-ta'dil ve dirâsetühâ min kitâbi Tehzîbi't-Tehzîb* adlı üç cilt hacmindeki yüksek lisans çalışmasıyla eserin bu yönünü ortaya koymuştur (1401, Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye külliyyetü usûli'd-dîn). İbn Hacer bu eseri üzerinde sadece râvinin adını, güvenilirlik derecesini, hangi tabakadan olduğunu belirterek ihtisar çalışması yapmış ve buna da *Takrîbü't-Tehzîb* adını vermiştir (nşr. Abdülvehhâb Abdülâtîf, I-II, Kahire-Medine 1380/1960; I-II, Beyrut 1395/1975, 2. bs. nşr. Muhammed Avvâme, Beyrut 1398/1978, 2. bs.). Eserin aslında olup da *Takrîb*'de bulunmayan bilgileri İbrâhim b. Abdullah el-Hâzîmî *Zevâ'idü't-Tehzîb 'ale't-Takrîb* adlı çalışmasıyla tesbit etmiştir (Riyad 1412). *el-Kemâl* üzerinde daha başka çalışmaların da yapıldığı, Takyyüddin İbn Fehd'in *Nihâyetü't-Takrîb ve tekmilü't-Tehzîb bi't-Tehzîb* adlı eserinde Zehebî'nin *Tezhîbü't-Tehzîb*'i ile İbn Hacer'in *Tehzîbü't-Tehzîb*'ini on iki cilt halinde bir araya getirdiği belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, neşredenin girişi, I, 37-71; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb* (Avvâme), neşredenin girişi, s. 7-22; Hazrecî, *Hulâsatü Tezhîb*, Abdülfettâh Ebû Gudde'nin mukaddimesi, s. 3-12; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 606; II, 69; M. Yaşar Kandemir, "Hadis", *DİA*, XV, 57-58; a.mlf., "İbn Hacer el-Askalânî", a.e., XIX, 524; Ahmet Özel, "İbnü'l-Mülakkın", a.e., XXI, 152.

M. YAŞAR KANDEMİR

KEMAL, Aliasker
(1879-1933)

Tatar gazetecisi ve tiyatro yazarı.

7 Ocak 1879'da Kazan'da doğdu. Çocukluk yıllarını annesinin köyü olan Aşağı Masra'da geçirdi. Bu köyde başladığı medrese eğitimine bir kış devam ettikten sonra babası onu Kazan'a getirerek Osmaniye Medresesi'ne kaydettirdi. Sık sık yer değiştirmeleri sebebiyle Kazan'ın birçok medresesinde öğrenim gören Aliasker Kemal (Galiesgar Kamal), usûl-i cedidci Âlimcan Barudî'nin Muhammediye Medresesi'nde okudu (1893-1900). Bu arada bir Rus mektebine de devam ederek Rusça öğrendi ve Rus edebiyatını tanıdı.

Medresedeki öğrencilik yıllarında okuduğu Tatar yazarları Mûsâ Akyığıtzâde, Zâhir Bigiyev ve Kayyûm Nâsırî'nin eserleriyle İsmâil Bey Gaspralı'nın *Tercüman* gazetesi edebiyata olan ilgisini arttırdı. Tatar tiyatrosunun ilk örneklerinden olan ve dilinin sadeliği dolayısıyla çok beğenilen *Behitsiz İgit* adlı ilk eserini yayımladı (1900). Aynı yıl Nâmık Kemal'in *Zavallı Çocuk*'unu Tatarca'ya çevirdi. Kazan'da Maarif Kütüphanesi adıyla bir yayınevi açarak kitap basım ve ticaretiyle uğraştı. Daha çok medrese öğrencilerine hitap eden *Terakki* isimli bir gazete çıkardı ve 1905 ihtilâline kadar çok sayıda edebî eserin yanı sıra Tatar sosyalistlerinin gizli olarak hazırladıkları broşürleri bastı.

1905 ihtilâli diğer bütün Tatar aydınları gibi Aliasker Kemal'in de önünde yeni ufuklar açtı. O yıl Kazan'da neşredilen *Kazan Muhbiri* adlı gazetede çalışmaya başladıysa da gazetenin sahipleriyle anlaşamadığından yazılarını Şubat 1906 tarihinden itibaren çıkarılan sosyalist fikirli *Azat* gazetesinde yayımladı. Mahkeme kararıyla kapanıp *Azat Halık* adıyla devam eden gazetenin bütün sorumluluğu Aliasker Kemal'in üzerindedir. Dönemin milliyetçi yayın organları olan *Tercüman* ve *Vakit* gibi gazetelere ve Rusya müslümanlarının kurduğu ilk siyasî parti olan Müslüman İttifakı'na sert tenkitlerin de

yer aldığı gazete sosyalist muhtevalı makaleler sebebiyle kapatıldı. Ahmed Hâdi Maksudî tarafından çıkarılan *Yıldız* (Yıldız) isimli gazetede çalışmaya başlayan Aliasker, Balkan savaşları sırasında muhabir olarak İstanbul'a geldi ve savaşla ilgili yazılarını gazetesine gönderdi (sy. 930 [13 Ocak 1913], s. 1-2; sy. 932 [17 Ocak 1913], s. 2-3; sy. 940 [5 Şubat 1913], s. 1-2).

Ekim 1917'deki ihtilâli sevinçle karşılayan Aliasker Kemal *Eş, Eşçi, Kızıl, Köreşçi* gibi komünist gazetelerde çalıştı. Yeni kurulan Tataristan Cumhuriyeti'nde tiyatro sanatının gelişmesi için çaba gösterdi, kendisi de zaman zaman küçük rollerde oynadı. İhtilâlden sonra yazdığı eserlerde daha ziyade siyasî konuları tercih etti. *Mogciza* (mûcize), *Isul Kadimçi* (eski usulcü), *Cantahir Bilen Canzöhre* (Cantahir ile Canzühre) gibi eski dönemi eleştiren komediler yazdı. 19 Haziran 1933 tarihinde Kazan yakınlarında öldü.

Gazete ve dergilerde çok sayıda makale yazarak Tatar kültürünün gelişmesinde önemli rol oynayan Aliasker Kemal 1914-1917 yılları arasında Nâmık Kemal'in *Vatan*, Abdülhak Hâmid'in *Duhter-i Hindü* (Kazan 1917), Rus tiyatro yazarlarından Ostrovski'nin *Groza* (Bora, Kazan 1914), Gogol'un *Revizor* (Müfettiş, Kazan 1916), Maksim Gorki'nin *Nadne* (Dipte, Kazan 1916), Ahmed Vefik Paşa tercümesinden Molière'in *Saran* (Cimri, Kazan 1914) ve *İreksizden Tabib* (Zoraki Tabib, Kazan 1916) adlı tiyatro eserlerini Tatarca'ya çevirdi. Bunlardan bazıları sadece sahnellenmek için tercüme edilmiş olup ayrıca basılmamıştır. Aliasker Kemal'in Tatarca'ya çevirdiği eserlerin sayısı altmış civarındadır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği dönemi Tataristan Cumhuriyeti'nde de eserleri en çok basılan yazarlardan biridir. Bütün eser, makale ve şiirleri 1925-1982 yılları arasında on defa basılmış, Tataristan'ın çeşitli şehirlerindeki cadde ve sokaklarla Kazan'ın en büyük tiyatro salonuna adı verilmiştir.

Aliasker
Kemal